

Proceder prania pieniędzy i jego implikacje

Redakcja naukowa
Emil W. Pływaczewski

Proceder prania pieniędzy i jego implikacje

Redakcja naukowa
Emil W. Pływaczewski

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2013

Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2007–2010 jako projekt badawczy zamawiany.
Praca naukowa powstała we współpracy z Polską Platformą Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

Recenzent

Prof. dr hab. Hubert Kolecki, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Wydawca

Joanna Dzwonnik

Redaktor prowadzący

Joanna Maź

Opracowanie redakcyjne

Katarzyna Rosińska

Łamanie

Kamila Tomecka

Sławomir Sobczyk

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska SA, 2013

ISBN: 978-83-264-4275-9

Wydane przez:

Wolters Kluwer Polska SA

Redakcja Książek

01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a

tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Wstęp	13
Emil W. Pływaczewski	
Geneza strategii przeciwdziałania i kontroli procederu prania pieniędzy	19
1. Pranie pieniędzy na tle przepisów kodeksu karnego z 1969 r.	19
2. Inicjatywy ukierunkowane na przeciwdziałanie praniu pieniędzy w Polsce po 1990 r.	21
3. Początki, rozwój i efekty współpracy międzynarodowej w przeciwdziałaniu procederowi prania pieniędzy w latach 80. i 90. XX w.	31
3.1. Inicjatywy międzynarodowych struktur policyjnych i quasi-policyjnych.....	31
3.2. Inicjatywy gremiów politycznych i bankowych.....	33
3.3. Inicjatywy Organizacji Narodów Zjednoczonych	36
3.4. Inicjatywy Rady Europy	38
Aneta Michalska-Warias	
Pranie pieniędzy w prawie międzynarodowym i prawie Unii Europejskiej	43
1. Uwagi wstępne.....	43
2. Zwalczanie prania pieniędzy na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych	43
3. Konwencje Rady Europy odnoszące się do problematyki prania pieniędzy.....	53
4. Pranie pieniędzy w prawie Unii Europejskiej.....	61
5. Inne inicjatywy międzynarodowe związane z praniem pieniędzy	68
6. Uwagi końcowe.....	70
Wiesław Jasiński	
System przeciwdziałania i zwalczania prania pieniędzy	71
1. Przeciwdziałanie a zwalczanie prania pieniędzy	71
2. Jednostki współpracujące w systemie zwalczania prania pieniędzy	78
2.1. Prokuratura	78
2.2. Policja	79
2.3. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego.....	81

2.4. Centralne Biuro Antykorupcyjne.....	81
2.5. Straż Graniczna	82
2.6. Służba Celna	82
2.7. Organy kontroli skarbowej	83
2.8. Żandarmeria Wojskowa.....	83
3. Proces wykrywczy prania pieniędzy.....	84

Emilia Jurgielewicz

Charakterystyka przestępstwa prania brudnych pieniędzy

na tle kodeksu karnego z 1997 r.	89
1. Zagadnienia wprowadzające	89
2. Wprowadzenie przestępstwa prania pieniędzy do polskiego porządku prawnego	92
3. Nowelizacje przepisu art. 299 kodeksu karnego z 1997 r.	93
4. Przedmiot ochrony	97
5. Strona przedmiotowa.....	99
5.1. Strona przedmiotowa z art. 299 § 1 k.k.	99
5.2. Strona przedmiotowa z art. 299 § 2 k.k.	104
5.3. Strona przedmiotowa z art. 299 § 5 k.k.	105
5.4. Strona przedmiotowa z art. 299 § 6 k.k.	105
6. Podmiot.....	106
6.1. Podmiot z art. 299 § 1 k.k.	106
6.2. Podmiot z art. 299 § 2 k.k.	107
7. Strona podmiotowa	108
8. Zagrożenie karą i środkami karnymi.....	110
9. Zbieg przepisów ustawy.....	113
10. Tryb ścigania.....	114

Ewa M. Guzik-Makaruk

Przestępstwo z art. 299 k.k. w orzecznictwie sądowym i statystykach policyjnych oraz Ministerstwa Sprawiedliwości.....

1. Przestępstwo z art. 299 k.k. w orzecznictwie sądowym	115
2. Przestępstwo z art. 299 k.k. w statystykach policyjnych oraz Ministerstwa Sprawiedliwości	123

Elżbieta Zatyka, Magdalena Perkowska

Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu jako instrument przeciwdziałania i zwalczania zjawiska prania brudnych pieniędzy.....

1. Geneza oraz ewolucja ustawy.....	133
2. Organy właściwe w sprawach przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu.....	138
3. Obowiązki instytucji obowiązanych.....	142
4. Procedury wstrzymania transakcji, blokady rachunku oraz zamrożenia	149

5. Kontrolowanie instytucji obowiązanych.....	151
6. Ochrona i udostępnianie zgromadzonych danych.....	154
7. Rodzaje sankcji za naruszenie norm zawartych w ustawie.....	156

Grzegorz Szczuciński

Funkcjonowanie polskiej jednostki analityki finansowej

– wybrane zagadnienia.....	160
1. Charakterystyka polskiego systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy.....	162
2. Działanie polskiej jednostki analityki finansowej w praktyce – wybrane zagadnienia	168
3. Wstrzymanie transakcji i blokada rachunku.....	173
4. Podsumowanie	176

Wiesław Pływaczewski

Pranie pieniędzy oraz inne nielegalne transakcje finansowe

z perspektywy międzynarodowego rynku dzieł sztuki	177
--	------------

Wiesław Jasiński

Prawne i kryminalistyczne aspekty wykrywania przestępstwa

prania pieniędzy	193
1. Wybrane aspekty czynności operacyjno-rozpoznawczych w zwalczaniu prania pieniędzy.....	193
1.1. Kontrola operacyjna	193
1.2. Dostawy kontrolowane.....	199
1.3. Operacje pod przykryciem (specjalne)	201
2. Przetwarzanie informacji o składnikach majątkowych w procesie wykrywczym prania pieniędzy	206
2.1. Źródła informacji o składnikach majątkowych w procesie wykrywczym prania pieniędzy	206
2.2. Sądowe bazy danych o składnikach majątkowych.....	208
2.3. Bazy danych o składnikach majątkowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji	209
2.4. Bazy administracji skarbowej	210
2.5. Bazy pozostałych organów administracji państwowej i inne	212
2.6. Bazy organów administracji samorządowej.....	215
2.7. Dostęp do informacji objętych tajemnicą bankową i ubezpieczeniową.....	216
2.8. Znaczenie analizy kryminalnej w procesie wykrywczym prania pieniędzy	219
3. Wybrane zagadnienia postępowania dowodowego w sprawach o pranie pieniędzy	224
3.1. Kontrola korespondencji i rozmów telefonicznych	224
3.2. Przesłuchanie.....	226
3.3. Pozycja biegłego w postępowaniu dowodowym w sprawach o pranie pieniędzy	228

3.4. Niekaralność za pranie pieniędzy	230
3.5. Zatrzymanie i przeszukanie	232
3.6. Zabezpieczenie majątkowe w sprawach o pranie pieniędzy	233
4. Środek karny przypadku w sprawach o pranie pieniędzy	235
Wojciech Filipkowski	
Wybór źródeł	241
Konwencja o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa	243
Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu	263
Ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu	296
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny – wyciąg (art. 299 w wersji pierwotnej).....	328
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny – wyciąg (art. 299 w wersji obowiązującej od dnia 23 czerwca 2001 r.)	330
Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny – wyciąg (art. 299 w wersji obowiązującej od dnia 22 października 2009 r.)	332
Dyrektywa 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu	334
Bibliografia	373
Życiorysy autorów opracowań	385

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- dyrektywa 2001/97/WE** – dyrektywa 2001/97/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 4 grudnia 2001 r. zmieniająca dyrektywę Rady 91/308/EWG w sprawie uniemożliwienia korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy (Dz. Urz. UE L 344 z 28.12.2001, s. 76)
- dyrektywa 2005/60/WE** – dyrektywa 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z dnia 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu (Dz. Urz. UE L 309 z 25.11.2005, s. 15)
- k.c.** – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)
- k.k.** – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.k. z 1969 r.** – ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 13, poz. 94 z późn. zm.)
- k.p.** – ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 z późn. zm.)
- k.p.k.** – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
- konwencja nr 141** – konwencja Rady Europy nr 141 z dnia 8 listopada 1990 r. dotycząca prania brudnych pieniędzy, ściągania, zajęcia i konfiskaty wartości majątkowych pochodzących z przestępstwa (Dz. U. z 2003 r. Nr 46, poz. 394)
- konwencja strasburska** – Konwencja o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa, sporządzona w Strasburgu dnia 8 listopada 1990 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 46, poz. 394)
- konwencja wiedeńska** – konwencja Narodów Zjednoczonych o zwalczaniu nielegalnego obrotu środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi, sporządzona w Wiedniu dnia 20 grudnia 1988 r. (Dz. U. z 1995 r. Nr 15, poz. 69, ratyfikowana przez Polskę w 1994 r.)
- konwencja z 1961 r.** – Jednolita konwencja o środkach odurzających z 1961 r., sporządzona w Nowym Jorku dnia 30 marca 1961 r. (Dz. U. z 1961 r. Nr 45, poz. 277 z późn. zm.)

- konwencja z 1971 r.** – Konwencja o substancjach psychotropowych, sporządzona w Wiedniu dnia 21 lutego 1971 r. (Dz. U. z 1976 r. Nr 31, poz. 180)
- konwencja z 2000 r., konwencja z Palermo** – konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 18, poz. 158 z późn. zm.)
- konwencja z 2003 r.** – konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 31 października 2003 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 84, poz. 563)
- konwencja z 2005 r.** – konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu, sporządzona w Warszawie dnia 16 maja 2005 r. (Dz. U. z 2008 r. Nr 165, poz. 1028)
- nowela k.p.k. z 2011 r.** – ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 53, poz. 273)
- nowelizacja z 2002 r.** – ustawa z dnia 27 września 2002 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł (Dz. U. Nr 180, poz. 1500)
- nowelizacja z 2004 r.** – ustawa z dnia 5 marca 2004 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 62, poz. 577)
- nowelizacja z 2009 r.** – ustawa z dnia 25 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 166, poz. 1317)
- pr. bank.** – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1376 z późn. zm.)
- pr. dewiz.** – ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. – Prawo dewizowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 826 z późn. zm.)
- rozporządzenie nr 1781/2006** – rozporządzenie (WE) nr 1781/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 listopada 2006 r. w sprawie informacji o zleceniodawcach, które towarzyszą przekazom pieniężnym (Dz. Urz. UE L 345 z 08.12.2006, s. 1)
- rozporządzenie nr 1889/2005** – rozporządzenie WE nr 1889/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. w sprawie kontroli środków pieniężnych wwożonych do Wspólnoty lub wywożonych ze Wspólnoty (Dz. Urz. UE L 309 z 25.11.2005, s. 9)

traktat stowarzyszeniowy	– Układ Europejski ustanawiający stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską a Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi, sporządzony w Brukseli dnia 16 grudnia 1991 r. (Dz. U. z 1994 r. Nr 11, poz. 38 – akt archiwalny)
u.o.i.f.	– ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (tekst jedn.: Dz. U. z 2010 r. Nr 211, poz. 1384 z późn. zm.)
u.p.	– ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687 z późn. zm.)
u.p.p.f.	– ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (tekst jedn.: Dz. U. z 2010 r. Nr 46, poz. 276 z późn. zm.)
u.s.c.	– ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej (Dz. U. Nr 168, poz. 1323 z późn. zm.)
u.s.d.g.	– ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn.: Dz. U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447 z późn. zm.)
zarządzenie nr 16/92	– zarządzenie nr 16/92 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 1 października 1992 r. w sprawie zasad postępowania banków w razie ujawnienia okoliczności wskazujących na lokowanie w banku środków pieniężnych lub innych wartości majątkowych pochodzących z przestępstwa lub mających związek z przestępstwem oraz przy dokonywaniu wpłat gotówkowych, przekraczających określoną kwotę (Dz. U. NBP Nr 9, poz. 20)

Inne

BIS, BIZ	– Bank Rozrachunków Międzynarodowych
CAAC	– Bazy w Centrum Analitycznym Administracji Celnej
CRZS	– Centralny Rejestr Zastawów Skarbowych
Dz. Urz.	– Dziennik Urzędowy
Europol	– Europejski Urząd Policyjny
FATF	– Grupa Działania (Specjalna – tłum. W. Pływaczewski, W. Jasiński) ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy (<i>Financial Action Task Force on Money Laundering</i>)
FIU	– jednostki wywiadu finansowego (<i>Financial Intelligence Units</i>)
GIIF	– Generalny Inspektor Informacji Finansowej
KCIK	– Krajowe Centrum Informacji Kryminalnych
KGP	– Komendant Główny Policji/Komenda Główna Policji
KRS	– Krajowy Rejestr Sądowy
KSIP	– Krajowy System Informacyjny Policji
LEX	– System Informacji Prawnej LEX wydawnictwa Wolters Kluwer Polska S.A.
MSWiA	– Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

NBP	– Narodowy Bank Polski
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
ONZ	– Organizacja Narodów Zjednoczonych
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Karna i Wojskowa
OSNPG	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego, wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
RP	– Rzeczpospolita Polska
SN	– Sąd Najwyższy
UE	– Unia Europejska
UNODC	– United Nations Office on Drugs and Crime, United Nations Publication
USA	– Stany Zjednoczone Ameryki
VAT	– podatek od towarów i usług
WE	– Wspólnota Europejska

WSTĘP

Opracowanie w szerokim zakresie omawia węzłowe aspekty proceduru zwanego praniem brudnych pieniędzy albo praniem pieniędzy¹, który najogólniej rzecz ujmując polega na tym, aby za pomocą różnorodnych działań zamaskować (ukryć) nielegalne pochodzenie bezprawnie uzyskanych korzyści, co warunkuje możliwość bezpiecznego (bezkarne) ich włączenia do legalnego obrotu finansowego i gospodarczego. Kryminologiczne rozumienie tego proceduru ma charakter szeroki, a przy tym nazbyt ogólny. Toteż w procesie kryminalizacji tego rodzaju zachowań ustawodawca dokonuje zawężenia tego pojęcia, biorąc pod uwagę potrzeby prawa karnego. W tym zakresie dają się zauważyć różnice w podejściu do tego zagadnienia w ustawodawstwach karnych poszczególnych państw.

Jak wiadomo, omawiane zjawisko dawno już przekroczyło granice poszczególnych państw. W obliczu intensyfikacji procesów globalizacji zachodzących w systemach finansowych narzucało to potrzebę szukania rozwiązań na płaszczyźnie międzynarodowej i wspierania kooperacji między państwami². Dlatego też już pod koniec lat 70. oraz na początku lat 80. XX w. zaczęto podejmować pierwsze poważniejsze inicjatywy na forum międzynarodowym mające na celu przeciwdziałanie praniu pieniędzy. W tym kontekście zwraca też uwagę proces zarówno kształtowania się opisu proceduru prania pieniędzy, jak i podejścia do jego zwalczania w najważniejszych dokumentach międzynarodowych, poczynając od konwencji Narodów Zjednoczonych z dnia 20 grudnia 1988 r. o zwalczaniu nielegalnego obrotu środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi (Dz. U. z 1995 r. Nr 15, poz. 69; zwana: konwencją wiedeńską), dotyczącej czynów będących przedmiotem szczególnej aktywności zorganizowanego przestępstwa.

Szczególnie utrudnione jest określenie skali zjawiska prania pieniędzy. Przykładowo już kilkadziesiąt lat temu eksperci zachodni wskazywali, że tylko ze sprzedaży narkotyków w Stanach Zjednoczonych Ameryki (USA) i innych krajach wysoko rozwiniętych czysty zysk, który musi być przez przestępców wprowadzony do legalnego obrotu, sięga kwoty 85 mld dolarów. Jest to tylko jeden z przejawów związków pomiędzy praniem pieniędzy a przestępczością zorganizowaną, stanowiącą jedno z największych zagrożeń zarówno dla społeczeństwa, jak i struktur polityczno-administracyjnych państwa. Ekspozycja przestępczości narkotykowej jako „wiodącej” formy zorganizowanego przestępstwa po-

¹ Określenia te będą używane zamiennie, tak jak przyjęło się to w literaturze przedmiotu (karnistycznej i kryminologicznej), gdzie funkcjonują one „dwutorowo”.

² Zob. E.W. Pływaczewski, *Money Laundering and Financial System – Including the Situation in Poland*, EuroCriminology 1996, vol. 10, s. 103 i n.

wodowało jednak niedocenywanie, a niekiedy wręcz bagatelizowanie zagrożeń ze strony innych obszarów działań zorganizowanych przestępców. Wymownym tego przykładem może być ich działalność ukierunkowana na dziedzictwo naturalne i kulturowe, zwłaszcza w zakresie międzynarodowego rynku dzieł sztuki, co w niniejszym opracowaniu zostało przedstawione w kontekście prania pieniędzy oraz innych nielegalnych operacji finansowych.

W kręgu zorganizowanego świata przestępczego odpowiednie ukrywanie (maskowanie) faktycznego obrotu środków finansowych, zwłaszcza ich napływu, nabiera pierwszorzędного znaczenia. Przestępcy tej kategorii muszą się liczyć z tym, że z powodu wielkości pozostających w ich dyspozycji kwot (płynących z najbardziej dochodowych obszarów działalności kryminalnej) dokonywane transakcje zwrócą uwagę rynku finansowego, a tym samym spowodują odpowiednią reakcję organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Pranie brudnych pieniędzy stanowiło więc i stanowi nadal korzenie przestępczości zorganizowanej, innymi słowy jest zasadniczą podstawą jej egzystencji. Bezkolizyjnie bowiem funkcjonujący proces czyszczenia (maskowania) bezprawnie uzyskiwanych profitów stwarza istotne bodźce do efektywnego kontynuowania przestępczego procederu. Współcześnie problem ten został wręcz spotęgowany, gdyż pranie pieniędzy stało się siłą napędową przestępczości zorganizowanej o najbardziej niebezpiecznym, transnarodowym charakterze³. Również dla organizacji terrorystycznych ważnym elementem jest zapewnienie sobie na określonym etapie możliwości „wyprania” posiadanych środków. Jednakże dla zorganizowanych grup przestępczych istotniejsze jest zakamufłowanie źródeł pochodzenia pieniędzy tak, aby członkowie grupy wobec społeczeństwa i państwa prezentowali się jako prawi obywatele. Z kolei dla organizacji terrorystycznych bardziej istotne jest posłużenie się procederem prania pieniędzy przede wszystkim dla zakamufłowania źródła nie tyle ich pochodzenia, co przeznaczenia. To dzięki szeroko zakrojonej akcji wobec terrorystów z organizacji Al-Kaida opinia publiczna uzyskała informacje potwierdzające, iż terroryzm może być „sponsorowany” nie tylko z działalności przestępczej, lecz również z legalnie działających firm, związków wyznaniowych, przedsiębiorstw i towarzystw kulturalnych⁴.

Brudne pieniądze w znacznej mierze są też uzyskiwane za pomocą transakcji zawieranych poza legalną sferą aktywności ekonomicznej, zwłaszcza w tzw. drugim obiegu gospodarczym. Pieniądze tej kategorii są określane również mianem „czarnych”, ich źródłem zaś stają się rozliczne oszustwa podatkowe i celne, fałszerstwa oraz rozprzestrzeniające się zjawisko korupcji. Środki finansowe uzyskiwane w „szarej strefie” gospodarki pochodzą zatem z różnych nieoficjalnych transakcji (działań) o charakterze przestępnym bądź nawet obojętnym z punktu widzenia prawa karnego. Niezależnie od wyszczególnionych wyżej kategorii w terminologii kryminologicznej można też wyróżnić pieniądze „szare”. Pochodzą one wprawdzie ze źródeł legalnych, lecz są skrywane przed urzędami podatkowymi. Swoistym paradoksem jest to, że wyprane pieniądze pochodzące z działalności

³ Zob. J. Albanese, *Transnational Crime and the 21st Century. Criminal Enterprise, Corruption and Opportunity*, New York 2011, s. 108 i n.

⁴ Szeroko na temat zjawiska terroryzmu zob. B. Holyst, *Terroryzm*, tom 1 i 2, Warszawa 2009, s. 2083. Drugie uzupełnione wydanie tego dzieła (s. 2181) ukazało się w 2011 r. Autor m.in. dokonał kompleksowej diagnozy kryminologicznej i prawnej zjawiska terroryzmu Orawy oraz wyekspozował szereg trafnych wniosków w celu ich praktycznego wykorzystania. Zob. także W. Pływaczewski (ed.), *Organized Crime and Terrorism. Reasons – Manifestations – Counteractions*, Olsztyn 2011, s. 304 oraz E. Gruza (red.), *Wybrane aspekty zwalczania przestępczości zorganizowanej i terroryzmu*, Warszawa 2010.

przestępczej mogą być wykorzystywane do legalnych działań biznesowych, a pieniądze – również „wyprane” – pochodzące ze wspomnianych źródeł „legalnych” mogą zostać przeznaczone na cele działalności przestępczej, zwłaszcza o charakterze terrorystycznym.

Szczególnie negatywne skutki rozwinętego zjawiska prania pieniędzy dotyczą mogą system bankowy, co w konsekwencji może stawić pod znakiem zapytania nawet wiarygodność danego państwa i banków z niego pochodzących na światowych rynkach finansowych. Analiza stosowanych dotychczas metod i taktyk prania pieniędzy wskazuje, że wiele z nich realizowanych jest za pośrednictwem sektora bankowego na tle zasadniczych etapów tego procederu, tj. lokaty, ukrycia (maskowania) oraz ostatecznej legitymizacji pochodzenia środków. Nie można także tracić z pola widzenia innych, tj. pozabankowych kanałów prania pieniędzy, które mogą być zlokalizowane w różnych branżach gospodarek narodowych lub wręcz gospodarki globalnej⁵.

Poszczególne państwa, w tym także Polska, wypracowały swoje systemy (modele) przeciwdziałania i zwalczania prania pieniędzy. Na szczególną uwagę w tym względzie zasługuje model szwajcarski, który został wypracowany m.in. w wyniku inicjatyw środowiska bankowców, w następstwie rażących wypadków wykorzystywania szwajcarskiego systemu bankowego do celów „oczyszczania” pieniędzy⁶. Interesujący jest również bardzo rygorystyczny w tym względzie model amerykański, zwłaszcza że USA były pionierem w zakresie inicjatyw przeciwko praniu brudnych pieniędzy w skali krajowej, zainicjowanych już w ustawie o tajemnicy bankowej (*Bank Secrecy Act*) z 1970 r. Za dość skuteczny uznaje się system brytyjski, zwłaszcza że w 1992 r. w Wielkiej Brytanii utworzono podlegające bezpośrednio Ministerstwu Spraw Wewnętrznych *National Criminal Intelligence Service* (NCIS)⁸.

Szczególną uwagę banków i innych instytucji obowiązanych powinni zwracać klienci będący „osobami na wyekspozowanych stanowiskach politycznych” (np. głowa państwa lub rządu, wyższy urzędnik państwowy, wpływowy polityk lub szef ugrupowania politycznego)⁹ oraz **bankami-korespondentami**, jak również transakcje przez nich dokonywane¹⁰. Pozycja tej kategorii klientów sprzyja bowiem wykorzystywaniu do celów omawianego procederu międzynarodowych transferów finansowych. Tworzone są w związku z tym przedsiębiorstwa w rajach podatkowych, korzysta się też z usług wielu pośredników (zwłaszcza doradców inwestycyjnych i podatkowych, adwokatów i radców prawnych, biegłych rewidentów i maklerów, brokerów i agentów na rynku nieruchomości).

⁵ Szerzej na ten temat zob. W. Filipkowski, *Zwalczanie przestępczości zorganizowanej w aspekcie finansowym*, Kraków 2004, s. 75 i n.

⁶ Por. M. Perkowska, *Szwajcarski system przeciwdziałania procederowi prania brudnych pieniędzy w sektorze finansowym*, Prokurator 2004, nr 3, s. 12 i n. oraz W. Filipkowski, *Przeciwdziałanie i zwalczanie zjawiska prania pieniędzy w Szwajcarii – teoria i praktyka*, Prokurator 2006, nr 2, s. 28 i n.

⁷ Pub. L. 91-508, titles I, II, Oct. 26, 1970, 84 Stat. 1114, 1118.

⁸ Komórka ta ma za zadanie gromadzenie, ocenę, analizę i opracowywanie informacji o przestępcach i przestępstwach. Jeżeli przestępstwo ma charakter narodowy, informacje na ten temat są kierowane do policji kryminalnej, w przypadku zaś międzynarodowego charakteru takiego czynu, informacje takie przesyłane są do służb celnych. Zarówno policja kryminalna, jak i służby celne mają prawo wglądu do informacji objętych tajemnicą bankową. Zob. J. Bielicki, *Rola Krajowej Służby Wywiadu Kryminalnego (NCIS) w zwalczaniu przestępczości w Wielkiej Brytanii* (w:) E.W. Pływaczewski (red.), *Przestępczość zorganizowana – Świadek koronny – Terroryzm: w ujęciu praktycznym*, Kraków 2005, s. 132–133.

⁹ Szerzej na ten temat zob. W. Jasiński, *Osoby na ekspozowanych stanowiskach politycznych. Przeciwdziałanie korupcji i praniu pieniędzy*, Warszawa 2012.

¹⁰ Zob. zalecenia nr 6 i 7 FATF (*Financial Action Task Force*), Annual Report 2002–2003, dnia 20 czerwca 2003 r., s. 5 i n.

Rachunki otwierane są dla osób na eksponowanych stanowiskach politycznych w najbardziej renomowanych instytucjach finansowych i kredytowych, a środki lokowane są na rachunkach funduszy powierniczych. Wiąże się to z podwyższonym ryzykiem wykorzystania tych podmiotów w procederze prania pieniędzy (pochodzących m.in. z korupcji) lub finansowania terroryzmu.

Odpowiednie regulacje mające na celu przeciwdziałać tym głęboko kamuflowanym mechanizmom i oszukańczym praktykom zaczęły powstawać dopiero od połowy ubiegłej dekady, pierwsze zaś oceny ich funkcjonowania – na podstawie badań ekspertów Banku Światowego oraz badań przeprowadzonych w jednostkach analityki finansowej państw członkowskich Unii Europejskiej (dalej: UE) – zostały niedawno zaprezentowane w literaturze przedmiotu przez jednego ze współautorów niniejszego tomu¹¹. Jak trudno jest odzyskać tak lokowane środki potwierdzać może przypadek Libii, której nowe władze wnoszą o zwrot pieniędzy reżimu (szacowanego na 170 mld dolarów) na zagranicznych kontach, z których uzyskały do tej pory mniej niż jeden procent.

Od czasu opublikowania w Polsce pierwszej monografii poświęconej praniu brudnych pieniędzy upłynęło już blisko 20 lat¹². Podobny okres upłynął od zorganizowanej w Polsce pierwszej w Europie Środkowej i Wschodniej międzynarodowej konferencji poświęconej tej problematyce¹³. Stanowiła ona istotny fundament w kierunku budowy polskiego systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy¹⁴, rozpoczętej w pierwszej połowie lat 90.¹⁵ W międzyczasie ukazało się kilka kolejnych prac monograficznych poświęconych wybranym aspektom tego procederu¹⁶.

Szczególnym walorem niniejszego opracowania jest możliwie wszechstronne eksperckie podejście do tej tematyki, obejmujące w szczególności – z perspektywy historycznej i współczesnej – aspekty kryminologiczne, prawnokarne, prawnofinansowe, bankowe, ekonomiczne, międzynarodowe i prawnomiędzynarodowe, kryminalistyczne, z zakresu polityki kryminalnej oraz techniczno-organizacyjne. Zwraca uwagę fakt, że w gronie współautorów opracowania wystąpili zarówno specjalizujący się w tematyce prania pie-

¹¹ Zob. W. Jasiński, *Osoby na eksponowanych...*, s. 355.

¹² E.W. Pływaczewski, *Pranie brudnych pieniędzy. Możliwości przeciwdziałania z uwzględnieniem roli systemu bankowego*, Toruń 1993, s. 186.

¹³ International Conference on „The Phenomenon of Laundering Dirty – Possibilities of Prevention” Mikołajki, Poland, 21st–24th April 1993. Zob. E.W. Pływaczewski (red.), *Proceder prania brudnych pieniędzy. Studia i materiały*, Toruń 1993, s. 483.

¹⁴ Zob. E.W. Pływaczewski, *Aktualny stan w zakresie zwalczania prania brudnych pieniędzy w Polsce* (w:) H.J. Hirsch, P. Hofmański, E.W. Pływaczewski, C. Roxisn, *Prawo karne i proces karny wobec nowych form i technik przestępczości*, Białystok 1997, s. 140 i n.; E.M. Guzik-Makaruk, W. Filipkowski, *System przeciwdziałania i zwalczania procederu prania pieniędzy – ze szczególnym uwzględnieniem roli instytucji obowiązanych* (w:) E.W. Pływaczewski (red.), *Przestępczość zorganizowana – Świadek korony – Terroryzm: w ujęciu praktycznym*, Kraków 2005, s. 236 i n.

¹⁵ Przedsięwzięcia te były przez piszącego te słowa prezentowane w czasie specjalnego wykładu dla kadry naukowej oraz praktyków organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości na Kyungnam University w Masan (Korea Południowa) w dniu 1 września 1998 r. oraz na 50. dorocznej konferencji Amerykańskiego Stowarzyszenia Kryminologii w Waszyngtonie w listopadzie 1998 r. w referacie zatytułowanym „Money Laundering in Central Europe: Poland as an Example”. Zob. E.W. Pływaczewski, *Sprawozdanie z 50. Dorocznej konferencji Amerykańskiego Stowarzyszenia Kryminologii*, Przegląd Policyjny 1999, nr 3, s. 231–232.

¹⁶ Zob. w szczególności W. Jasiński, *Pranie brudnych pieniędzy*, Warszawa 2000; tenże, *Przeciw szarej strefie. Nowe zasady zapobiegania praniu pieniędzy*, Warszawa 2001; K. Buczkowski, M. Wojtaszek, *Pranie pieniędzy*, Warszawa 2001; J. Wójcik, *Kryminologiczna ocena transakcji w procesie prania pieniędzy*, Warszawa 2001; tenże, *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy*, Kraków 2004; M. Prengel, *Środki zwalczania prania pieniędzy w ujęciu prawnoporównawczym*, Toruń 2003; W. Filipkowski, *Zwalczanie przestępczości zorganizowanej w aspekcie finansowym*, Kraków 2004; J. Grzywacz, *Pranie pieniędzy*, Warszawa 2010.

niędzy przedstawiciele nauki reprezentujący trzy ośrodki uniwersyteckie¹⁷, jak i przedstawiciele praktyki ścigania i przeciwdziałania temu procederowi¹⁸.

Z uwagi na specyfikę i wieloaspektowość omawianej problematyki nie sposób było uniknąć w poszczególnych częściach opracowania drobnych powtórzeń, gdyż ich wyeliminowanie mogłoby stwarzać wrażenie pewnych luk bądź też niedomówień. Przyjęcie takiej właśnie konwencji pozwoliło na zachowanie własnej specyfiki poszczególnych tematów.

Dzisiaj w gronie eksperckim pojawiają się poważne wątpliwości dotyczące efektywności systemu przeciwdziałania i zwalczania procederu prania pieniędzy, zwłaszcza że generuje on potężne nakłady finansowe, w stosunku do których efekty wykrywcze nie pozostają niestety w odpowiednio pożądanej proporcji. Potwierdzają to najnowsze wyniki badań przeprowadzonych w USA, które nie stanowią bynajmniej w tym względzie powodów do optymizmu¹⁹. W tym kontekście treści niniejszego tomu mogą także stanowić kanwę do „inwentaryzacji” zarówno rozwiązań prawnych, jak i organizacyjno-technicznych służących przeciwdziałaniu i zwalczaniu omawianego procederu, które dotychczas wypracowano w naszym kraju. Zwrócić zwłaszcza trzeba uwagę na nowoczesne technologie informatyczne, które powinny pociągać za sobą odpowiednie zmiany w zakresie technik śledczych i dowodowych²⁰. Byłoby to o tyle konieczne, że ściganie prania brudnych pieniędzy staje się coraz trudniejsze, zaś jego skala – jak wynika z Raportu Prokuratury Generalnej na temat przestępczości gospodarczej – rośnie w zawrotnym tempie, co w konsekwencji przekłada się na wzrost ilości prowadzonych w tym zakresie spraw²¹.

Emil W. Pływaczewski

¹⁷ Uniwersytet w Białymstoku, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie oraz Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie.

¹⁸ Reprezentujący Wyższą Szkołę Policji w Szczytnie i Departament Informacji Finansowej Ministerstwa Finansów podległy Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej.

¹⁹ Prezentował je zwłaszcza profesor Peter Reuter (University of Maryland) w referacie pt. „What do Money Laundering Controls Control?”, wygłoszonym na XVI Światowym Kongresie Kryminologii w Kobe. Wskazywał on m.in., że w 2003 r. koszt funkcjonowania systemu kontroli prania brudnych pieniędzy w USA był szacowany na kwotę 7 mld dolarów. Na temat kongresu – zob. E.W. Pływaczewski, *XVI Światowy Kongres Kryminologii (Kobe, 5-9.VIII.2011 r.)*, Państwo i Prawo 2012, z. 4, s. 128–130.

²⁰ Zob. zwłaszcza P. Chlebowicz, W. Filipkowski, *Analiza kryminalna. Aspekty kryminalistyczne i prawno-dowodowe*, Warszawa 2001 oraz recenzję tej pracy pióra B. Sygita, *Prokuratura i Prawo* 2012, nr 11, s. 162 i n. Por. też H. Koleccki, *O niektórych realiach polskiej przestępczości, praktyki kryminalistycznej i nauki kryminalistyki* (w:) E. Gruza, T. Tomaszewski, M. Goc (red.), *Problemy współczesnej kryminalistyki*, t. X, Warszawa 2006, s. 149 i n. oraz w tym samym tomie M. Kobylas, *Wykorzystanie analizy kryminalnej w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej*, s. 125 i n.

²¹ Zob. G. Zawadka, *Piorą coraz więcej pieniędzy*, Rzeczpospolita z dnia 14 grudnia 2012 r., s. A6.

Emil W. Pływaczewski

GENEZA STRATEGII PRZECIWDZIAŁANIA I KONTROLI PROCEDERU PRANIA PIENIĘDZY

1. Pranie pieniędzy na tle przepisów kodeksu karnego z 1969 r.

W ustawie z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 13, poz. 94 z późn. zm.; dalej: k.k. z 1969 r.) ze zrozumiałych względów nie zawarto przepisu, który określałby znamiona zachowań określanych jako tzw. pranie brudnych pieniędzy. Nie oznacza to jednak, że niektóre z tej kategorii zachowań nie mogły być kwalifikowane na podstawie innych przepisów kodeksu karnego. Jednym z nich był art. 215 k.k. z 1969 r. opisujący znamiona paserstwa w typie podstawowym¹ oraz art. 216 k.k. wspomnianego kodeksu kryminalizujący uprzywilejowaną postać tego przestępstwa².

Jak z tego wynika, ustawowe znamiona paserstwa obejmowały m.in. wymianę lub przekazywanie mienia w celu jego ukrycia bądź zamaskowania nielegalnego źródła pochodzenia (ze świadomością, że jest ono zyskiem z przestępstwa) oraz nabycie, posiadanie lub użytkowanie mienia – także ze świadomością, że jest ono zyskiem z przestępstwa. Ów zysk mógł przybrać postać „rzeczy uzyskanej za pomocą czynu zabronionego”. Oktawia Górniok słusznie zatem – w nawiązaniu do wytycznych Rady Europy dotyczących zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do celów „prania brudnych pieniędzy” z dnia 10 czerwca 1991 r.³ – konkludowała, że „(...) potraktowanie sprawcy «prania pieniędzy» jako pasera jest możliwe wtedy, gdy będzie on «wymieniał lub przekazywał mienie w celu jego ukrycia albo je nabywał ze świadomością, że jest ono zyskiem z przestępstwa» pod warunkiem, że przedmiotem tego czynu będzie «rzecz uzyskana z czynu zabronionego»” (art. 215 k.k. z 1969 r.)⁴.

¹ „Art. 215 § 1. Kto rzecz uzyskaną za pomocą czynu zabronionego nabywa lub pomaga do jej zdobycia albo w celu osiągnięcia korzyści majątkowych tę rzecz przyjmuje lub pomaga do jej ukrycia, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5. § 2. Jeżeli sprawca uczynił sobie z popełnienia przestępstwa określonego w § 1 stałe źródło dochodu albo dopuszcza się tego przestępstwa w stosunku do mienia znacznej wartości, podlega karze pozbawienia wolności na czas od roku do lat 10”.

² „Art. 216. Kto rzecz, o której na podstawie towarzyszących okoliczności powinien i może przypuszczać, że została uzyskana za pomocą czynu zabronionego, nabywa lub pomaga do jej zbycia albo w celu osiągnięcia korzyści majątkowej tę rzecz przyjmuje lub pomaga do jej ukrycia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny”.

³ Richtlinie des Rates vom 10. Juni 1991 zur Verhinderung der Nutzung des Finanzsystems zum Zwecke der Geldwäsche (91/308/EWG), Amtsblatt der Europäischen Gemeinschaft Nr L 166/77 vom 28. Juni 1991.

⁴ O. Górniok, *Przestępczość gospodarcza i jej zwalczanie*, Warszawa 1994, s. 183.

Zgodnie z utrwaloną w doktrynie i orzecznictwie wykładnią, za rzecz taką uznaje się zarówno ruchomość, jak i nieruchomości oznaczoną co do gatunku lub tożsamości⁵. Dotyczy to również pieniędzy. Jednakże należy mieć na uwadze okoliczność, iż zgodnie z dominującym poglądem doktryny i orzecznictwa Sądu Najwyższego przedmiotem czynu (paserstwa), określonego przepisami art. 215 i 216 k.k. z 1969 r., może być tylko rzecz uzyskana **bepośrednio** za pomocą czynu zabronionego.

Zdaniem O. Górniok ten ostatni warunek może często utrudniać stosowanie art. 215 kodeksu do skomplikowanych, składających się z wielu ogniw procedur „prania pieniędzy”⁶. Uznać zatem należy, iż skomplikowany charakter procesu oczyszczania brudnych pieniędzy oraz wielość jego faz sprawiała, że zakwestionowane wartości majątkowe na ogół należało klasyfikować w kategorii niekaralnego paserstwa pośredniego⁷.

Proceder prania pieniędzy pozostawał również w dość charakterystycznych związkach z przestępstwem poplecznictwa, opisanym w przepisie art. 252 k.k. z 1969 r.⁸ Analiza zestawu ustawowych znamion tego przestępstwa prowadziła bowiem do wniosku, iż ich zakresem mogłyby zostać objęte te elementy prania pieniędzy, które polegają na udzielaniu pomocy osobie uczestniczącej w popełnianiu przestępstwa, z którego pochodził zysk, podjęte w celu uniknięcia przez nią skutków prawnych tego uczestnictwa. Podobnie należałoby potraktować czyszczenie pieniędzy za pomocą np. ukrywania albo zatajania rzeczywistego charakteru pochodzenia mienia, z wiedzą, że stanowi ono zysk z przestępstwa.

Zgodzić się wszakże trzeba z poglądem i kierunkiem rozumowania O. Górniok, że wymienione wcześniej zachowania mogłyby zostać zakwalifikowane jako poplecznictwo jedynie wówczas, gdy „skutkiem prawnym”, do którego uniknięcia jest udzielana pomoc, byłaby odpowiedzialność karna, tj. uznanie za winnego popełnienia przestępstwa wraz z wynikającymi stąd tylko karnoprawnymi następstwami. Do następstw tych autorka słusznie zaliczyła orzeczenie odszkodowania z urzędu w procesie karnym na podstawie przepisu art. 363 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.; dalej: k.p.k.). Toteż przy założeniu, że udzielenie pomocy do ukrycia mienia podlegającego takiemu orzeczeniu lub zabezpieczeniu w procesie karnym (art. 248 k.p.k.) jest „utrudnieniem postępowania karnego” i stanowi pomoc do „uniknięcia” szeroko rozumianej „odpowiedzialności karnej”, rozszerzyło możliwość stosowania przepisu art. 252 k.k. z 1969 r. do interesujących nas zachowań⁹.

Wreszcie w odniesieniu do udziału w związku lub organizacji mającej na celu popełnianie, współdziałanie, udzielanie pomocy lub podżeganie, do któregośkolwiek z czynów pozostających w zakresie szeroko rozumianego prania brudnych pieniędzy, znaleźć mógł zastosowanie przepis art. 276 k.k. Przestępstwo to polegało zarówno na „braniu udziału”

⁵ Zob. E.W. Pływaczewski, *Przestępstwo paserstwa w ustawodawstwie polskim*, Toruń 1986, s. 65.

⁶ O. Górniok, *Przestępczość gospodarcza...*, s. 183.

⁷ Szerzej na temat paserstwa pośredniego – zob. E.W. Pływaczewski, *Przestępstwo paserstwa...*, s. 168 i n.; K. Indeck, *Przestępstwo paserstwa w kodeksie karnym z 1969 roku. Analiza dogmatyczna*, Łódź 1991, s. 75 i n.

⁸ „Art. 252. § 1. Kto utrudnia lub udaremnia postępowanie karne, pomagając sprawcy przestępstwa uniknąć odpowiedzialności karnej, w szczególności kto sprawcę ukrywa, zaciemnia ślady przestępstwa albo odbywa za skazanego karę, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5. § 2. Nie podlega karze sprawca, który ukrywa osobę najbliższą. § 3. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia, jeżeli sprawca udzielił pomocy osobie najbliższej albo działał z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu albo jego najbliższemu”.

⁹ O. Górniok, *Przestępczość gospodarcza...*, s. 183. Autorka miała tu na myśli niektóre formy „prania pieniędzy” pochodzących głównie z poważnych przestępstw majątkowych na szkodę Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych.

w związku mającym na celu przestępstwo (§ 1), przy czym surowszą sankcją był zagrożony wypadek, gdy związek miał charakter zbrojny (§ 2), jak również na „zakładaniu” i „kierowaniu” związkiem mającym na celu przestępstwo (§ 3).

Niezbędnym warunkiem przyjęcia kwalifikacji na podstawie art. 276 k.k. z 1969 r. w odniesieniu do wspomnianych zachowań musiało być, rzecz jasna, pozostawanie zachowania, do jakiego udzielano szeroko rozumianej pomocy, w zasięgu karalności sygnalizowanego wyżej paserstwa (art. 215 k.k. z 1969 r.) lub popełnienia (art. 252 k.k. z 1969 r.).

2. Inicjatywy ukierunkowane na przeciwdziałanie praniu pieniędzy w Polsce po 1990 r.

Zapoczątkowany w 1989 r. w Polsce okres transformacji ustrojowej we wszystkich dziedzinach życia społecznego, niosąc za sobą znaczny rozwój swobód demokratycznych właściwych rozwiniętej gospodarce rynkowej, spowodował też nasilenie nowych zjawisk patologicznych¹⁰. Nasiliły się zwłaszcza niekorzystne trendy w strukturze przestępczości. Między innymi zwiększyła się liczba oraz pogłębiła specjalizacja grup przestępczych. Coraz więcej przestępstw zarówno kryminalnych, jak i gospodarczych było dokonywanych grupowo, w sposób zorganizowany i z góry zaplanowany¹¹.

Pod koniec lat 80. Polska stała się też atrakcyjnym obszarem dla osób dysponujących „brudnymi pieniędzmi”. Przesądziły o tym takie czynniki, jak liberalizacja przepisów dewizowych, która w 1989 r. doprowadziła do powstania kantorów wymiany walut, swoboda obrotu gospodarczego z nieograniczonymi praktycznie możliwościami działania, a także luki w systemie finansowo-podatkowym. Realizując bowiem hasło szybkiej przebudowy systemu prawnego Rzeczypospolitej, prawodawcy nie ustrzegli się mnóstwa błędów legislacyjnych powodowanych pośpiechem, presją polityczną, niedoświadczeniem lub brakiem wyobraźni. Przyniosły one wiele strat jednemu, zwłaszcza państwu, łatwych zaś korzyści innym¹².

Należy przypomnieć, że Polska, ubiegając się o przyjęcie do Wspólnoty Europejskiej i podpisując Układ Europejski ustanawiający stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską a Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi sporządzony w Brukseli dnia 16 grudnia 1991 r. (Dz. U. z 1994 r. Nr 11, poz. 38 – akt archiwalny; dalej: traktat stowarzyszeniowy), zobowiązała się do harmonizacji swego prawa także w zakresie prawa bankowego oraz usług finansowych. W konsekwencji art. 85 traktatu stowarzyszeniowego otrzymał następujące brzmienie: „Strony uzgadniają potrzebę podjęcia wszelkich wysiłków i współpracy w celu zapobiegania wykorzystaniu ich do legalizacji dochodów pochodzących z działalności przestępnej w ogóle, a przestępstw związanych z narkoty-

¹⁰ Szerzej na ten temat zob. E.W. Pływaczewski, *Organised Crime in Poland: Its Development from „Real Socialism” to Present Times* (w:) C. Fijnaut, L. Paoli (red.), *Organised Crime in Europe, Concepts, Patterns and Control Policies in the European Union and Beyond*, Dordrecht 2004, s. 467–469.

¹¹ Zob. E.W. Pływaczewski, *Główne problemy przestępczości w Polsce* (w:) E.W. Pływaczewski (red.), *Aktualne problemy prawa karnego i kryminologii* (Current Problems of the Penal Law and Criminology; Aktuelle Probleme des Strafrechts und der Kriminologie), Białystok 1998, s. 341 i n.

¹² E.W. Pływaczewski, *Pranie brudnych pieniędzy. Możliwości przeciwdziałania z uwzględnieniem roli systemu bankowego*, Toruń 1993, s. 13–14.

■ Publikacja prezentuje wszechstronne podejście do tematyki procederu prania pieniędzy, obejmujące w szczególności – z perspektywy historycznej i współczesnej – aspekty kryminologiczne, prawnokarne, prawnofinansowe, bankowe, ekonomiczne, międzynarodowe, prawnomiędzynarowe, kryminalistyczne oraz techniczno-organizacyjne.

■ W książce przedstawiono m.in.:

- genezę strategii przeciwdziałania procederowi i jego kontroli,
- jednostki współpracujące w systemie zwalczania prania pieniędzy,
- inicjatywy międzynarodowe dotyczące zwalczania omawianego zjawiska,
- przestępstwo prania pieniędzy w statystykach policyjnych,
- procedury wstrzymania transakcji, blokady rachunku,
- pranie pieniędzy z perspektywy międzynarodowego rynku dzieł sztuki.

■ W gronie współautorów opracowania znaleźli się eksperci z krajowych ośrodków uniwersyteckich zajmujący się problematyką prania pieniędzy oraz przedstawiciele praktyki ścigania i przeciwdziałania procederowi.

■ Książka przeznaczona jest zarówno dla naukowców zainteresowanych omawianą w pracy tematyką, jak i praktyków – pracowników organów ścigania oraz struktur finansowych. Może również w doskonały sposób wspomagać proces dydaktyczny na kierunkach: prawo, bezpieczeństwo, ekonomia, administracja i europeistyka.

„W ciągu ostatnich lat w polskiej literaturze pojawiły się liczne opracowania podejmujące różne aspekty fenomenu prania pieniędzy, co jednoznacznie potwierdza doniosłość tejże problematyki. Na ich tle tę pozycję wyróżniają przede wszystkim kompleksowość i aktualność. W sposób umiejętny połączono w spójną całość różnorodne perspektywy przeciwdziałania procederowi prania pieniędzy i jego ścigania”.

Prof. dr hab. Hubert Kotecki

Cena 99 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01
zamowienia.książki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl